

JAZYK A LIDSKÁ SPOLEČNOST

JAZYK A LIDSKÁ SPOLEČNOST

- **JAZYK** – pro společnost nepostradatelný, bez něj společnost nemůže existovat
- Je známkem etnika, národa, popř. rasy či skupiny
- Je nástrojem dorozumívání většiny kultury v dané společnosti
- Při vývoji jedince je jazyk zároveň hlavním nástrojem jeho socializace, tj. formování a integrování do dané společnosti
- Především jazykem si lidé předávají své vědění, zákony, zvyky, mýty i domněnky

JAZYK A LIDSKÁ SPOLEČNOST

- Hlavní rysy, které jazyk a společnost spojují:
 - Jazyk je společenská instituce – jazyk není nomenklatura (představa jazyka jako souhrnu seznamu pojmenování věci...)
 - Jazykové znaky jsou psychické povahy, mají své sídlo v mozku – ve své existenci jsou však utvrzované „společenskou dohodou“
 - Jazyk je soubor zvyků a konvencí, tj. je ustalovaný praxí jako výsledek vývoje mezi variantami a alternativou. V tomto smyslu je jazyk i jevem historickým

JAZYK JAKO SOCIÁLNÍ JEV

- Jazyk jsme si osvojovali a naučili se ho používat v průběhu počáteční socializace
- Řečové návyky už od útlého věku odrážejí sociální poměry, ze kterých člověk pochází – jednotlivé sociální skupiny se přitom neliší jen rozsahem slovní zásoby nebo vyjadřovacími schopnostmi, ale rozdíly lze najít přímo ve způsobu komunikace

JAZYK JAKO SOCIÁLNÍ JEV

- Bernstein vymezil dvě základní formy komunikace – dva specifické jazykové kódy:
 - 1) Omezený jazykový kód (restringovaný) – ten je charakteristický pro nižší sociální vrstvu
 - 2) Rozvinutý jazykový kód (elaborovaný) – ten je charakteristický pro střední vrstvu

Jazyk vytváří na jedince výrazný sociální tlak, zejména prostřednictvím gramatiky, větné skladby apod., Tomuto tlaku se musí každý jedinec podřídít, chce-li pomocí jazyka v dané společnosti komunikovat

JAZYKOVÉ SPOLEČENSTVÍ

- Jazyk souvisí se společností a její kulturou v nejširším slova smyslu (s národem, kmenem, popř. s jiným větším či menším kulturně společenským útvarem)
- Lidstvo jako soubor organizovaných společenských skupin se nemůže obejít bez prostředků dorozumívání (komunikace)
- Existují různé typy jazykových útvarů a různé vztahy k němu:
 - národní jazyk
 - sociolekt (jazykové sociální skupiny)
 - idiolekt (jazyk jednotlivce)

JAZYK JAKO SPOLEČENSKÁ INSTITUCE

- Jazyk je společenský jev
- Není nám vrozen a musíme se ho učit
- Jazyk je společenská instituce s výraznými rituálními rysy
- Je to společenská instituce, zcela jedinečná v tom, že se nezakládá na přirozeném vztahu vůči věcem, svému objektu (tj. jazyk není nomenklatura – není to pouhý seznam pojmenování a pojmenovávání)

NORMY V LIDSKÉ SPOLEČNOSTI A JAZYKOVÉ NORMY

- **Norma** (z lat. – „pravítko, měřítko, pravidlo“) – je požadavek na chování nebo vlastnosti člověka, věci, situace.
- **Jazyková norma** - soubor uznávaných, ustálených jazykových prostředků (mluvnických i lexikálních) a závazných způsobů (pravidel) jejich užívání.
- Do normy patří pouze to, co je spisovné!!!
- Norma je kodifikována (uzákoněna)

NORMY V LIDSKÉ SPOLEČNOSTI A JAZYKOVÉ NORMY

- **Druhy jazykových norem:**

- 1) Normy lexikálních prostředků – slovníky
- 2) Normy morfologických prostředků – mluvnice a tvarosloví
- 3) Normy syntaktických prostředků – větná skladba
- 4) Normy pravidel
 - pravopisných
 - výslovnostních

KODIFIKACE JAZYKOVÉ NORMY

- **Kodifikace** – zajišťování, zpracování, uzákonění a vydání jazykové normy spisovného jazyka v příslušných příručkách.
 - 1) Kodifikace ortoepická
 - 2) Kodifikace lexikální
 - 3) Kodifikace gramatická
 - 4) Kodifikace ortografická

Základní kodifikační příručky:

Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny, mluvnice

JAZYKOVÝ ÚZUS MLUVENÝ A PSANÝ

- **Úzus** (z lat. Usus – užití, dovednost, zvyk) neboli **uzance** je označení pro pravidlo či ustálený zvyk, který není povinný (psaný), ale je všeobecně přijímaný a respektovaný. Do jazykového úzu se zahrnují i užití příležitostná, netradiční a nepravidelná.
- Úzus také může být změnou, výjimkou či nepravidelností ke kodifikované normě. Na základě úzu může dojít k vytvoření psané normy nebo ke změně existující.